

Üzü Novruza sarı

Baharın astanasında

İllərdir ki, xalqımız Novruzu böyük məhəbbətlə gözləyir, səbrsizliklə qarşılayır və yüksək ovqatla qeyd edir. Novruzun insanların ürəyində sevgisi o qədər dərin ki, onun adət-ənənələrinə, mərasimlərinə hamı əməl etməyi müqəddəs borc bilir. Novruza qədərki çərşənbələr xüsusi hazırlıqla, adla, şadyananlıqla keçirilir.

Adəti üzrə bizdə Novruzun dörd çərşənbəsi ardıcıl olaraq qeyd edilir. Bu da təbiətdə suyun, odun, torpağın və küləyin oyanması ilə bağlıdır.

Boz ayın birinci çərşənbəsi Su çərşənbəsi adlanır. Bu çərşənbə fevral ayının 24-nə təsadüf edir. Mifik təfəkkürə görə təbiətin oyanışı, ilk olaraq suda özünü göstərir. Əzəl çərşənbəni səciyyələndirən əsas ənənələrdən biri də paklıq, təmizlik simvolu sayılan suya müqəddəslik kimi münasibət bəslənməsidir.

İnsanlar bu müqəddəs gündə sübh tezdən axar suyun üstünə gedər, azar-bəzarlarından qurtulmaq üçün su üstündən tullanar, əl-üzlərini yuyar, saf sudan bir qurtum içərlər, suyun hikmətinə inanan insanlar ona üreklərini açar, uşağı olmayanlar ondan övlad diləyirlər. El arasında su falı açmaq da elə bu inacdən yaranıb.

Bu ilin ilaxır çərşənbəsinin ikincisi mart ayının 2-nə düşür. El arasında ona «Od çərşənbəsi» desələr də Boz ayın müqəddəs günlərindən sayılan bu mübarək axşamın hələ qədimlərdən müxtəlif adları var idi. «Üzgü gecəsi», «Üzgü çərşənbə», «İkinci çərşənbə» «Addı çərşənbə», «Xəbərci», «Muştuluqçu» «Müjdə verən» və sairə. Etiqada görə, Od çərşənbəsinin səhəri in-

sanlar sübh tezdən durar, Günəşin doğmasını səbrsizliklə gözləyirdilər. Tədqiqatçılar yazırlar ki, qədim dövrlərdə, hətta Günəşi salamlamaq üçün xüsusi nəğmələr oxuyar, tonqallar yandırır ətrafında dövrə vurur, sonra da o tonqaldan hərə bir məşəl götürüb öz ocaqlarını alışıdırmaq üçün evlərinə tələsirdi. Günəşin şənə qoşulan nəğmələrdə də dərin bir inam əks olunardı.

Elə əski zamanlardan oda bəslənən inamın nəticəsidir ki, folklorumuzda odla bağlı müxtəlif janrlı nümunələr var. Bu mövzuda yüzlərlə atalar sözü yaranıb. «Od qalar köz olar, qız qalar söz olar», «Odsuz ocaq olmaz», «Od yanan yerden tüstü çıxar», «Od olsa özünü yandırar», «Odlu oynamaq olmaz» və s.

Oda sevgi, inam insanlarda o qədər güclü olub ki, hələ qədim dövrlərdən üzübəri ona and içiblər. Andlar, alqışlar, qarğışlar bir istəyə bürünüb. İnandırmaq üçün «Od haqqı» deyiblər. Alqışlarda «Ocağın odlu, qazanın qaynar olsun»—söyləyiblər. Qarğışların ahəngindən isə vahimə tökülüb. «Ocağın qazan görməsin», «İçinə od düşsün», Tərifin isə ahəngi başqa aləmdir. İki kəlmə ilə təqdim edilənin cəld, qoçaq, nəzakətli, xoş simalı olması aydınlaşır: «Od parçasıdır».

Od çərşənbəsində açılan süfrə də fərqli olmalıdır. Burada quru meyvələr, müxtəlif şirniyyatlar, su, süd mütləq qoyulmalıdır. Əlbəttə, bütün çərşənbələrdə süfrənin şahı plovdur. Od çərşənbəsində də insanlar bir birinə qonaq gedər, «çərşənbən mübərək»—deyər—«ağrın acın oda yansın»—söyləyirlər. Həyətlərdə tonqal çatılar.

Novruza hazırlıq mərhələsinin mühüm hissəsini təşkil edən ilaxır çərşənbələrin üçüncüsü Yel çərşənbəsidir. Bu çərşənbə xalq arasında «Küləkli çərşənbə», «Küləkoyadan çərşənbə», «Yelli çərşənbə», «Nəfəs çərşənbə», «Badi» (külək) çərşənbə adlandırılır.

Erkən etiqaqlara görə, çərşənbədə oyanan külək Yer üzünü gəzir, oyanmış suyu, odu hərəkətə gətirir. Yel çərşənbəsində gün ərzində küləklər bir neçə dəfə dəyişir ki, bu da onun özünün tənzimlənməsi kimi qəbul edilir. Yel çərşənbəsində isti-soyuq küləklərin əsməsi yazın gəlişindən xəbər verir.

İlin son çərşənbəsi isə Torpaq çərşənbəsidir. Bu çərşənbədə qış yuxusuna qalmış torpaq oyanır. xalq inancında deyildiyinə görə axır çərşənbə Novruza düşəndə il uğurlu olar.

Axır çərşənbədə heç kimin ocağı boş qalmamalıdır, hamı qazan asıb xörək hazırlamalıdır. Bayramlıq xonca tədarük edilməli, qovurğa qovrulmalı, şəkərbura, paxlava, şorçörək və digər ləziz təamlar bişirilib süfrəyə düzülməlidir. Adətə görə bu axşam hamı ata ocağının başına toplaşmalıdır. Bu bayramda əlsiz-ayaqsızları, kimsəsizləri və imkansızları yad etmək savab sayılır. Xeyirxahlıq Tanrı tərəfindən də müsbət qəbul olunur.

Novruzla bağlı əlamətlərdən biri də yeni ildə küslülərin barışmasıdır. Köhnə ildən qalan söz-söhbətə, dedi-qoduya, giley güzara son qoyulmalıdır.

Novruz bayamı günləri el-oba bir-biri ilə bayramlaşmalı, bir-birinə baş çəkməlidir. Bayram günlərində dünyalarını dəyişmiş əzizlərimizin xatirəsi də unudulmamalıdır.

Onların ruhunu şad etmək hamımızın borcudur.

Aslan CƏLİLOV.

Ölkəmizin inkişafının simvollarından biri

1913-cü il fevralın 8-də müstəqil tariximizin ən önəmli hadisələrindən olan Azərbaycan Respublikasının ilk telekommunikasiya peyki—«Azerspace» uğurla orbitə buraxıldı. Bununla da ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin Azərbaycanda rabitə və informasiya texnologiyalarının sürətli yüksəlişinin təmin olunması, respublikamızın bu sahədə əlverişli tranzit ölkəyə və regional mərkəzə çevrilməsi istiqamətində kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsi barədə tapşırığını həyata keçirilməsində yeni mərhələ başladı.

Prezident İlham Əliyevin 2008-ci ildə «Azərbaycan Respublikasında kosmik sənayenin yaradılması və telekommunikasiya peyklərinin orbitə çıxarılması barədə sərəncam imzalaması və 2009-cu ildə ölkədə «Kosmik sənayenin yaradılması və inkişafı üzrə Dövlət Proqramı»nı təsdiq etməsi bu sahənin prioritetliyini bir daha göstərmişdir. Ölkə başçısı 2010-cu ildə «Azerkosmos» Açıq Səhmdar cəmiyyətinin təsis edilməsi haqqında sərəncam imzaladı. Adı çəkilən quruma telekommunikasiya peykinin istehsalı, orbitə çıxarılması və ehtiyat Yerüstü peyk idarəetmə Mərkəzinin yaradılması ilə bağlı xüsusi tapşırıq verdi. «Azerkosmos» Qafqazda ilk peyk operatoru olmaqla fəaliyyət göstərdiyi müddətdə ölkəmizdə teleradio yayım və telekommunikasiya xidmətlərinin göstərilməsi, hökumət və fərdi müştərilərin tələblərinə cavab verən yüksək etibarlı rabitə platformalarının təmin edilməsi istiqamətində iş aparır.

Bütün səylər ilk Azərbaycan peykinin buraxılmasına yönəldildi. Beləliklə, 2013-cü il fevralın 8-də Azərbaycan Respublikasının ilk peyki—«Azerspace-1» cənubi Amerikada Fransanın inzibati idarəçiliyində olan Fransız Qvianasındakı Kuru kosmodramından üzərində üçrəngli Azərbaycan bayrağı olan «Ariane-5» daşıyıcı raketlə orbitə buraxıldı. Bu hadisə Azərbaycanın növbəti böyük uğuru idi.

Ölkə Prezidenti İlham Əliyev bu tarixi hadisə münasibətilə təbrik edərək dedi: «Bu gün birinci Azərbaycan telekommunikasiya peyki orbitə çıxarıldı. Bu tarixi hadisə münasibətilə Azərbaycan xalqını təbrik edirəm. Bu hadisə onu göstərir ki, müstəqil Azərbaycan dövləti sürətlə və hərtərəfli inkişaf edir və biz artıq kosmik klubun üzvüyük».

Azərbaycan peykinin orbitə çıxarılması ölkənin sosial-siyasi və iqtisadi sahələr daxil olmaqla müxtəlif sahələrdə əldə etdiyi uğurların təsdiqidir. Eyni zamanda peykin orbitə çıxarılması Azərbaycanın kosmik sənaye ölkəsinə çevrilməsi üzrə perspektiv layihələrin həyata keçirilməsində mühüm addımdır.

Qüdrət SƏMƏDOV.

11 fevral: Tarixçi alim **Tofiq Köçərli** (1929—2007) anadan olmuşdur. Ağdam Müəllimlər İnstitutunda Gənçə Pədoqoji İnstitutunda kafedra müdiri, Bakı Ali Partiya məktəbində rektor işləmiş, Azərbaycan tarixinə, iqtisadiyyatına aid tədqiqatlar aparmış, elmi məqalələr yazmışdır. 10-cu çağırış Azərbaycan Ali Sovetinə deputat seçilmişdir.

12 fevral: Xalq artisti, görkəmli tarizən **Bəhram Mənsurov** (1911—1985) anadan olmuşdur. Filarmoniyanın, Opera Teatrının solisti işləmişdir. «Bayatı-şiraz» «Hümayun», «Mahur hindi»,

TƏQVİMDƏN SƏFİRLƏR

«Şur», Bayatıkürd», «Çahargah» ilk dəfə onun ifasında UNESCO-nun xətti ilə qramafon valına yazılmışdır. Bir sıra məşhur müğənniləri müşayiət etmişdir.

Şair, əməkdar incəsənət xadimi **İslam Səfərli** (1923—1974) dünyaya gəlmişdir. Bir neçə şeir kitabları, dram əsərləri var. Əsərlərində insanın yaradıcı əməyi məhəbbət və mənəvi dünyası, təbiət gözəlliyi tərənnüm olunmuşdur.

14 fevral: Görkəmli alim Əhməd Rəcəbli (1898-1963)

İrəvanda anadan olmuşdur. İtaliyada ali təhsil almışdır. Zaqatalada Kənd Təsərrüfatı Texnikumunun direktoru, Kənd Təsərrüfatı İnstitutunda kafedra müdiri vəzifələrində işləmişdir. Bir sıra bitkilərin seleksiyası ilə məşğul olmuşdur.

15 fevral: Tatar şairi **Musa Cəlil** (1904—1944) anadan olmuşdur. 1939—1941-ci illərdə Tataristan Yazıçılar İttifaqının məsul katibi olmuş, şeirləri 1919-cu ildən çap olunub. 1942-ci ildə ikinci dünya

müharibəsində ağır yaralanmış və əsir düşmüşdür. Hərbi həbsxanada edam olunmuşdur. Ölümündən sonra ona «Sovet İttifaqı Qəhrəmanı» adı verilmişdir. Lenin və SSRİ Dövlət mükafatlarına layiq görülmüşdür. Həbsxanada yazdığı 100-dən artıq şeirlərini belçikalı əsir həbsxanadan çıxara bilib. Sonradan bu şeirlər kitab halında çap edilib.

17 fevral: Şair **Əhməd Cavad** (Cavad Məhəmmədəli oğlu Axundzadə 1892—1939) anadan olmuşdur. Qu-

bada və Bakıda müəllimlik etmiş, 1937-ci ildə repressiyaya məruz qalıb, həbs olunmuş və iki il sonra həbsxanada həlak olmuşdur.

Ələvsət Zakir oğlu Abdullayev 1920-ci ildə Şamaxı rayonunda anadan olub. Görkəmli dilçi alim, dövlət mükafatı laureatı, professor, qayğıkeş insan tələbələrini havadarı Ə. Abdullayev BDU-nun dekani, kafedra müdiri, prorektoru vəzifələrində çalışmışdır. Dünya altayşünaslarının Berlin konqresində, beynəlxalq türkologiya konfransında məruzə etmişdi. Bir sıra xarici ölkə mətbuatında məqalələri dərc olunmuşdu.